

DOROTA ORSSON

ORCID: 0000-0003-0099-5856
Universitätsmedizin Greifswald
dorota.orsson@med.uni-greifswald.de

Tandemowa edukacja językowa dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Niemiecki i polski jako język obcy – założenia projektu

Słowa kluczowe

glottodydaktyka tandemowa, transgraniczna edukacja międzykulturowa, język polski jako obcy, język niemiecki jako obcy, nauczanie przedszkolne i wczesnoszkolne

Keywords

tandem glottodidactics, cross-border intercultural education, Polish as a foreign language, German as a foreign language, preschool and early childhood education

Dzięki aktywności regionalnej w ramach projektów unijnych oraz indywidualnych inicjatyw instytucjonalnych ostatnich lat regiony Niemiec i Polski po obu stronach Odry zbliżyły się do siebie gospodarczo, kulturowo i komunikacyjnie. Zaangażowane w proces integracji polsko-niemieckiej miasta i gminy opracowały strategię dynamizacji współpracy w ramach „Transgranicznego Planu Działania – Przyszłość Doliny Dolnej Odry”¹.

Wymieniona strategia rozwoju kooperacji regionalnej została podzielona na cztery obszary działań: Turystykę, Edukację, Gospodarkę i Infrastrukturę. W dziedzinie edukacji sformułowano następujący cel: Ci, którzy chcą współpracować, rozumieć się nawzajem

¹ Porozumienie o współpracy transgranicznej polskich i niemieckich miast i gmin w ramach Transgranicznego Planu Działania – Przyszłość Doliny Dolnej Odry, <https://www.transodra-online.net/pl/node/19478>.

i poznawać kulturę sąsiada, muszą umieć porozumiewać się nie tylko emocjonalnie, ale przede wszystkim werbalnie².

Ze względu na stały ruch graniczny między Niemcami a Polską, wymianę międzykulturową, współpracę gospodarczą, polityczną i administracyjną, znajomość języka kraju sąsiedniego staje się nieodzownym środkiem komunikacji w regionie przygranicznym, a także warunkiem koniecznym dynamicznie rozwijającego się wspólnego rynku pracy. Pozbawiona barier komunikacja transgraniczna i znajomość norm kulturowych są zatem niezbędne dla dalszej integracji stosunków społecznych i gospodarczych między Niemcami i Polską.

W celu wsparcia nabywania wymienionych kompetencji międzykulturowych i komunikacyjnych rozpoczęto pracę nad międzynarodowym projektem INT128 „Edukacja językowa dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Niemiecki i Polski jako język obcy. / Frühkindliche Sprachvermittlung. Deutsch bzw. Polnisch als Fremdsprache”, realizowanym w ramach europejskiego Programu Interreg VA Niemcy/Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia/Polska w obszarze celu „Europejska Współpraca Terytorialna” Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR).

Do realizacji projektu przystąpili partnerzy z obszaru wsparcia programu³ z Niemiec: Urząd Oder-Welse w Pinnow jako partner wiodący oraz z Polski: Gmina Gryfino, Gmina Nowogódek Pomorski, Gmina Dębno i Gmina Kołbaskowo.

Za główny cel projektu INT128 przyjęto stworzenie dodatkowych możliwości i odpowiednich warunków do nauki języka polskiego i języka niemieckiego oraz poznania kultury sąsiedniego kraju, a także rozszerzenie i zintensyfikowanie istniejących od dziesięciu lat wzajemnych relacji między przedszkolami, szkołami i społecznościami partnerskimi. W ramach tego zadania zaplanowano przeprowadzenie zajęć językowych⁴ oraz wspólnych polsko-niemieckich spotkań⁵, podczas których język będzie praktycznie wykorzystywany.

Aby skutecznie wspierać naukę języka polskiego i niemieckiego, konieczne było również stworzenie zbioru – dostosowanych do wieku uczących się – polskich oraz niemieckich

² Interreg VA, zatwierdzone projekty programu współpracy / Oś priorytetowa: 3 – Edukacja / Numer projektu: INT128. Źródło: <https://interreg5a.info/de/umsetzung/programm/liste-der-bewilligten-projekte/details/1/25/fr%C3%BChkindliche-sprachvermittlung-deutsch-bzw-polnisch-als-fremdsprache.html?start=0>.

³ Obszar wsparcia programu Interreg VA rozciąga się wzdłuż północnego odcinka granicy polsko-niemieckiej po obu stronach rzeki Odry i jej ujścia, pomiędzy aglomeracją berlińską na południu a Morzem Bałtyckim na północy, na powierzchni 42 162 km². Zgodnie z aktualną klasyfikacją NUTS 3 obszar wsparcia obejmuje następujące jednostki: powiaty Vorpommern-Rügen, Vorpommern-Greifswald i Mecklenburgische Seenplatte w kraju związkowym Meklemburgia-Pomorze Przednie, powiaty Barnim, Uckermark i Märkisch-Oderland w kraju związkowym Brandenburgia oraz województwo zachodniopomorskie. Źródło: <https://interreg5a.info/de>.

⁴ Cel szczegółowy projektu w ramach pakietu roboczego A.T1.1.

⁵ Cel szczegółowy projektu w ramach pakietu roboczego A.T1.2.

materiałów językowych o tematyce regionalnej, który wypełniłyby lukę w transgranicznej ofercie pomocy glottodydaktycznych⁶.

Ilustracja 1. Mapa obszaru finansowania programu Interreg VA

Źródło: <https://interreg5a.info/de>.

Do nauki wymienionych języków obcych i organizacji spotkań postanowiono nabyć wspomagający edukację sprzęt komputerowy i multimedialny, który umożliwi dzieciom naukę języka obcego w atrakcyjnej formie⁷. Docelowymi użytkownikami tego sprzętu były również nauczycielki i nauczyciele uczestniczący w projekcie, którzy w ten sposób, i za pomocą mediów cyfrowych, mogli się dalej kształcić, wymieniać doświadczenia i przygotowywać do spotkań w grupach roboczych i ewaluacyjnych⁸.

Polsko-niemiecka glottodydaktyka tandemowa

Nauczanie języków obcych odbywa się najczęściej w izolacji edukacyjnej, w grupach homogenicznych, pracujących pod kierunkiem lektorki/lektora z przeznaczonym dla danego poziomu kompetencyjnego programem edukacyjnym.

⁶ Cel szczegółowy projektu w ramach pakietu roboczego A.T1.3.

⁷ Cel szczegółowy projektu w ramach pakietu roboczego A.T1.4.

⁸ Projekt INT128 realizowany był również w czasie, gdy Światowa Organizacja Zdrowia ogłosiła pandemię COVID-19 i obowiązywały ograniczenia w kontaktach bezpośrednich. Media umożliwiające pracę zdalną umożliwiły więc realizację zadań projektowych pomimo wprowadzonych restrykcji.

Bilingwalne nauczanie tandemowe oferuje natomiast nauczanie/naukę języka, przy jego jednoczesnym praktycznym użyciu oraz indywidualnej weryfikacji poprawności komunikatu językowego przez native speakera, tj. jednoczesną ocenę i korektę. Ponadto ta forma edukacji językowej umożliwia w czasie rzeczywistym wymianę informacji oraz doświadczeń na temat kultury i obyczajów obu krajów. W ten sposób, oprócz nauki języka obcego, dochodzi do stałej wymiany kulturowej między osobami w tandemie oraz do poznania świata z perspektywy innego języka⁹.

Realizacja nauczania tandemowego jest możliwa na podstawie odpowiedniego, bilingwalnego przygotowania kadry lektorskiej oraz dedykowanych dla tandemowego programu nauczania bilingwalnych materiałów edukacyjnych.

W wyniku postępowania konkursowego, ogłoszonego przez partnera wiodącego projektu INT128 Urząd Oder-Welse z Pinnow, Instytut Językoznawstwa Uniwersytetu Szczecińskiego był odpowiedzialny za zarządzanie pakietem roboczym projektu, zwanym m.in. ze szkoleniem kadry pedagogicznej partnerów projektu, ponadto za opiekę merytoryczną oraz publikację zbioru materiałów językowych do nauki języka polskiego i języka niemieckiego dla wskazanych grup wiekowych.

W ramach realizacji zadania projektowego oraz w celu zapewnienia najbardziej optymalnych warunków nauczania i uczenia się języka społeczności kraju sąsiedniego podjęto decyzję o przygotowaniu tandemowego polsko-niemieckiego programu glottodydaktycznego, którego podstawą są materiały do nauki języka polskiego i języka niemieckiego jako języków obcych. Materiały te są dostosowane do poziomu kompetencyjnego danej grupy wiekowej oraz uwzględniają treści regionalne, tj. nazwy wsi, miejscowości, ulic, rzek itp., by uczestnicy zajęć językowych (dzieci i młodzież) mogli się z nimi identyfikować oraz pogłębiać wiedzę na temat sąsiedniego kraju.

Prace nad programem edukacyjnym oraz polskimi i niemieckimi materiałami dydaktycznymi prowadził zespół autorski pod kierownictwem dr Doroty Orsson, ekspertki z Instytutu Językoznawstwa Uniwersytetu Szczecińskiego. W skład tego zespołu wchodził także pracownicy Instytutu oraz nauczycielki i nauczyciele partnerów projektu INT128.

Ponadto przeprowadzono serię warsztatów szkoleniowych dla kadry pedagogicznej partnerów projektu z Niemiec i z Polski, mających na celu metodyczne i dydaktyczne przygotowanie nauczycielek i nauczycieli do realizacji zajęć w edukacyjnym tandemie polsko-niemieckim. Na każdym etapie realizacji zadania projektowego prowadzono weryfikację i ewaluację prowadzonych szkoleń.

⁹ Dorota Orsson, „Polsko-niemiecka transgraniczna komunikacja specjalistyczna w ratownictwie medycznym – założenia projektu”, *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* 20 (2021): 105–114. DOI: 10.18276/sj.2021.20-08.

Opracowany polsko-niemiecki zbiór materiałów umożliwia również innowacyjne przyswajanie języka w formie nauczania tandemowego par/grup polsko-niemieckich, gdyż większość ćwiczeń w obu wersjach językowych zbioru jest identyczna w treści.

Wymogiem wskazanym podczas przygotowywania wniosku projektowego INT128 było takie opracowanie materiałów edukacyjnych, by nie stanowiły one jednolitego podręcznika. Ćwiczenia zostały więc przygotowane w taki sposób, aby mogły służyć jako podstawa do realizacji poszczególnych celów programowych na różnych poziomach edukacyjnych. Dzięki temu każde ćwiczenie może stanowić tematyczną bazę omawianego zagadnienia lub, po odpowiedniej modyfikacji i zwiększeniu poziomu zaawansowania treści ćwiczenia, pełnić rolę materiału powtórzeniowego oraz utrwalającego poznane wcześniej tematy. Karty zbioru materiałów zostały umieszczone w segregatorze, dzięki czemu można swobodnie wyjmować strony, aby udostępnić je dzieciom lub z wielokrotnością liczbę kart z danym ćwiczeniem.

Integralną częścią zbioru jest również baza wszystkich materiałów na załączonym nośniku danych, która umożliwia dowolne powielanie i modyfikację ćwiczeń, w zależności od potrzeb nauczycielki/nauczyciela lub dzieci.

Zbiór ćwiczeń w obu wersjach językowych zawiera, oprócz tablic objaśniających zastosowane w zbiorze skróty i piktogramy, pięć głównych działów tematycznych: Mój świat, Czas wolny, Jedzenie i zakupy, Części ciała i zdrowie, Mieszkanie. Działy te odnoszą się do najbliższego otoczenia i aktywności dzieci. Ćwiczenia zawierają zarówno elementy dynamiczne, jak i statyczne, co umożliwia stosowanie różnorodnych form ich realizacji.

Każde z ćwiczeń zawartych w zbiorze opatrzone jest również komentarzem metodycznym i dydaktycznym, tak aby umożliwić wszystkim nauczycielkom/nauczycielom przygotowanie i przeprowadzenie zajęć na podstawie tych ćwiczeń. Natomiast wspomniana tożsamość ćwiczeń w języku polskim i niemieckim sprawia, że można je swobodnie wykorzystywać w pracy zarówno z homogenicznymi, jak i heterogenicznymi/tandemowymi grupami językowymi.

Poradnik metodyczno-dydaktyczny został tak opracowany, aby można było praktycznie przygotowywać i realizować ćwiczenia. Zawiera on podstawowe informacje o celach kształcących, kompetencjach, które podczas realizacji danego ćwiczenia będą nabywane lub wzmacniane, o niezbędnych do realizacji materiałów i zasadach przygotowania, formach pracy, szczegółowym przebiegu ćwiczenia, z uwzględnieniem roli osoby prowadzącej oraz osobach uczestniczących w zajęciach. Dodatkowo do każdego ćwiczenia udostępniony został słownik tematyczny.

Istotnym walorem zbioru materiałów jest wspomniana wersja cyfrowa ćwiczeń i poradnika metodyczno-dydaktycznego. Dzięki niej zbiór może być udostępniony nieodpłatnie wszystkim zainteresowanym. Zbiór materiałów, który znajduje się obecnie w fazie ewaluacji, jest wykorzystywany nie tylko w obszarze finansowania programu Interreg VA, ale także w instytucjach edukacyjnych, stowarzyszeniach i fundacjach

województwa zachodniopomorskiego, lubuskiego, dolnośląskiego oraz krajów związkowych Brandenburgia, Meklemburgia-Pomorze Przednie oraz Saksonia.

Wstępne wyniki ewaluacji, którą przeprowadzano wśród wszystkich uczestników projektu, tj. młodzieży, rodziców oraz nauczycielek i nauczycieli, dokumentują, że materiały te są wysoko oceniane i popularne, stanowią ponadto rozszerzenie edukacyjnej oferty programowej oraz aktywnie promują komunikację międzykulturową w polsko-niemieckim regionie przygranicznym. W związku z nadal trwającą analizą ewaluacyjną materiałów glottodydaktycznych oraz modelu edukacyjnego, pełne wyniki zostaną zaprezentowane w oddzielnej publikacji, która będzie zawierać dokładną prezentację obejmującą wszechstronne podsumowanie procesu ewaluacyjnego oraz wnioski płynące z analizy. Obejmie ona opinie i obserwacje uczestniczek/uczestników projektu: dzieci, młodzieży, rodziców i nauczycielek/nauczycieli, a także innych związanych z nim interesariuszy. W planowanej publikacji zostaną ponadto przedstawione wyniki z zakresu nabytych kompetencji językowych i międzykulturowych. Szczegółowa analiza pomoże zidentyfikować obszary, w których edukacyjne aktywności transgraniczne będą mogły zostać rozwinięte lub ulepszone, aby jeszcze lepiej odpowiedzieć na potrzeby uczestniczek/uczestników i wspierać integrację międzykulturową w regionie.

Publikacja będzie stanowić cenne źródło informacji dla innych organizacji, szkół i instytucji, które zainteresowane są wprowadzeniem podobnych programów edukacyjnych, zarówno w kontekście nauczania języków obcych, jak i rozwijania współpracy międzykulturowej społeczeństw regionów granicznych. Wykorzystanie modelu glottodydaktyki tandemowej może stanowić inspirujący i wartościowy wkład w budowanie więzi międzykulturowych, wzajemne zrozumienie oraz promowanie dialogu na obszarze pogranicza niemiecko-polskiego.

Wnioski z pełnej ewaluacji będą więc nie tylko istotnym narzędziem do refleksji i doskonalenia modelu glottodydaktyki transgranicznej, ale również cennym źródłem wiedzy oraz inspiracji dla całego obszaru edukacji międzykulturowej w Polsce i Niemczech oraz w innych analogicznych regionach.

Program badawczy

Równocześnie z rozpoczęciem prac nad programem nauczania tandemowego w projekcie INT128 rozpoczęto przygotowanie i realizację programu badawczego, którego celem jest ocena i weryfikacja skuteczności zastosowanej koncepcji lingwistycznej akwizycji języka w tandemie na podstawie autorskiego modelu glottodydaktycznego, a także realizacja badań opisujących kompetencje komunikacyjne nabywane w nauczaniu tandemowym. W szczególności chodzi o oceny tempa nabywania danej sprawności językowej w zakresie

performancji¹⁰, poprawności artykulacyjnej i produkcyjnej oraz oceny procesów interferencji językowej języka pierwszego (L1) i każdego kolejnego języka (L2, L3, L4 itd.).

Podstawę weryfikacji zebranych wyników badawczych stanowią prowadzone jednocześnie badania w grupach homogenicznych językowo, uczestniczących w zajęciach edukacji obcojęzycznej, oferowanych w ramach realizacji programów nauczania w Niemczech oraz w Polsce. Realizowany program badawczy, a w szczególności zweryfikowana koncepcja lingwistyczna, będą mogły służyć w przyszłości jako podstawa tandemowej akwizycji języków.

Wyniki prowadzonych badań i ewaluacji zostaną przedstawione w przygotowywanej aktualnie publikacji.

Bibliografia

Chomsky, Noam. *Language and Mind*. Third Edition. Cambridge University Press, 2006.

Orsson, Dorota. „Polsko-niemiecka transgraniczna komunikacja specjalistyczna w ratownictwie medycznym – założenia projektu”. *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* 20 (2021): 105–114.

Orsson, Dorota. „Modulare und praxisorientierte Kommunikations- und Sprachausbildung in der deutsch-polnischen grenzüberschreitenden Notfallmedizin“. W: Renata Nadobnik, Vladislava Warditz, red. *Sprachkontakt und interlinguale Kommunikation: Deutsch, Polnisch und andere Sprachen*, Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2022.

Źródła internetowe

Interreg VA, zatwierdzone projekty programu współpracy / Oś priorytetowa: 3 – Edukacja / Numer projektu: INT128. Dostęp 2.11.2022. <https://interreg5a.info/de/umsetzung/programm/liste-der-bewiligtigen-projekte/details/1/25/fr%C3%BChkindliche-sprachvermittlung-deutsch-bzw-polnisch-als-fremdsprache.html?start=0>.

Porozumienie o współpracy transgranicznej polskich i niemieckich miast i gmin w ramach Transgranicznego Planu Działania – Przyszłość Doliny Dolnej Odry. Dostęp 2.11.2022. <https://www.transodra-online.net/pl/node/19478>.

Tandemowa edukacja językowa dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Niemiecki i polski jako język obcy – założenia projektu

Streszczenie

Artykuł prezentuje założenia projektu INT128: „Edukacja językowa dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Niemiecki i Polski jako język obcy. / Frühkindliche Sprachvermittlung. Deutsch bzw. Polnisch als Fremdsprache”, realizowanego w Programie Współpracy Interreg VA Niemcy/Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia/Polska w obszarze

¹⁰ Noam Chomsky, *Language and Mind*, Third Edition (Cambridge University Press, 2006).

celu „Europejska Współpraca Terytorialna” Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Głównym celem projektu jest stworzenie dodatkowych możliwości nauki języka oraz poznanie kultury kraju sąsiedniego, zgodnie z osią priorytetową programu Interreg VA: „Edukacja” oraz celem nadrzędnym: „Uczenie się przez całe życie”. Projekt ma również na celu pogłębienie współpracy pomiędzy wszystkimi partnerami projektu oraz instytucjami edukacyjnymi w Niemczech i w Polsce. Dla zwiększenia efektywności nauki języków obcych na poziomie regionalnym, wspólnie z nauczycielami reprezentującymi partnerów projektu, przygotowano materiały do nauki języka polskiego i języka niemieckiego jako języków obcych dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Aby poprawić współpracę i wyniki nauczania, sale w szkołach i przedszkolach zostały wyposażone w sprzęt multimedialny do nauczania języków obcych. W ramach projektu podejmowane są dodatkowe działania mające na celu uzupełnienie oferty spotkań transgranicznych i usunięcie bariery językowej. Projekt jest kontynuacją projektu INT-10-0043 „Polsko-Niemieckie Centrum Edukacji i Komunikacji Młodzieży w nadodrzańskich gminach Passow i Pinnow oraz gminach Chojna, Gryfino, Kołbaskowo, Stare Czarnowo i Wałcz” oraz projektów z Funduszu Małych Projektów.

Language teaching for children of preschool and early school age. German and Polish as a Foreign Language // Frühkindliche Sprachvermittlung. Deutsch bzw. Polnisch als Fremdsprache

Summary

The article presents the assumptions of the project INT128: “Language teaching for children of preschool and early school age. German and Polish as a Foreign Language // Frühkindliche Sprachvermittlung. Deutsch bzw. Polnisch als Fremdsprache”, which is carried out within the Interreg VA cooperation program Germany/Mecklenburg-Vorpommern/Brandenburg/Poland in the target area “European Territorial Cooperation” of the European Regional Development Fund (ERDF). The main objective of the project is to create additional opportunities for learning languages and getting acquainted with the culture of the neighboring country in accordance with the priority axis “Education” of the Interreg VA program and the overall objective “Lifelong Learning”. The project also aims to strengthen cooperation between all partners and educational institutions in Germany and Poland. In order to increase the effectiveness of language learning at the regional level, materials for teaching Polish and German as a foreign language to preschool and early school-age children were developed together with teachers from the project partners. To improve cooperation and learning outcomes, classrooms in schools and kindergartens were equipped with devices for language teaching. Under the project, additional measures will be taken to supplement the offer of cross-border meetings and eliminate the language barrier. The project is a continuation of INT-10-0043 “German-Polish Youth Education and Communication Center in the Municipalities of Passow and Pinnow on the Odra River and the Municipalities of Chojna, Gryfino, Kołbaskowo, Stare Czarnowo and Wałcz” and projects from the Small Projects Fund.

Cytowanie

Orsson, Dorota. „Tandemowa edukacja językowa dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Niemiecki i polski jako język obcy – założenia projektu”. *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* 22 (2023): 69–77. DOI: 10.18276/sj.2023.22-06.